

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.105  
у Львівському національному університеті  
імені Івана Франка  
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

## ВІДГУК

офіційного опонента – доктора філологічних наук, професора Бистрова Якова Володимировича – на дисертацію **КОВАЛЬЧИК Христини Романівни** “**Структурно-семантичні та функціональні параметри англійської термінології сфери мобільного зв’язку**”, подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія

**Актуальність теми дослідження.** Процес пізнання світу, поява нових понять і реалій, зміни у суспільному, політичному, економічному, культурному, побутовому житті, прогрес у науці та техніці відбуваються безперервно, що потребує необхідної кількості нових лексичних і фразеологічних одиниць. Невпинний розвиток англійської мови й мови мобільних технологій зокрема найбільшою мірою заторкнув лексико-семантичний, фразеологічний й комунікативно-прагматичний аспекти сучасної англомовної термінологічної системи.

Дисертація Христини Ковальчик присвячена дослідженню структурно-семантичних і прагматичних особливостей англійських термінологічних одиниць мобільного зв’язку. Аналіз термінологічного апарату галузевої терміносистеми мобільного зв’язку, її лексико-семантичного, структурного і функціонального потенціалу, запропонованого Х. Р. Ковальчик, відображає вагому перспективу вирішення актуальних проблем сучасного термінознавства.

**Актуальність дисертації** визначається її відповідністю домінуючій антропоцентричній спрямованості сучасного мовознавства та загальною тенденцією термінознавства до аналізу термінів мобільних технологій із залученням комплексного підходу на основі синтезу методів та методик структурної та функціональної лінгвістики.

У цьому зв’язку дисертація Ковальчик Христини Романівни є продуктивним досвідом опанування антропоцентричного вектору розвитку мовознавчої науки та застосування її здобутків для розв’язання проблем, які стосуються смислотворення термінів мобільного зв’язку в англійській мові.

Спираючись на вищезазначене, можна стверджувати, що **актуальність дисертації**, що рецензується, зумовлена не тільки загальною тенденцією лінгвістичної науки до різноаспектного аналізу мовних одиниць, а й значною динамічністю лексичного й фразеологічного складу фахової мови спілкування в англійській мові мобільного зв'язку та відсутністю комплексного лінгвістичного дослідження неологічної лексики й фразеології в цьому контенті.

Наукова розвідка є актуальною з огляду на те, що структурний та лексико-семантичний аналіз неологізмів субмови мобільного зв'язку зумовлений потребою у лексичній фіксації цього фрагмента суспільного досвіду з огляду на прагматичні чинники, які впливають на створення та використання нових термінологічних одиниць в англійській мові.

Саме із загальною спрямованістю сучасних термінознавчих досліджень на вивчення структурно-семантичної та прагма-лінгвістичної організації термінологіки слід пов'язувати **новизну** дисертаційної праці Х. Р. Ковальчик, яка полягає у комплексному підході до розкриття особливостей лексики мобільного зв'язку, що позначають спеціальні поняття досліджуваного корпусу. **Новаторською** відзначаємо з'ясування процесів появи нових термінів і терміносполук мобільного зв'язку та тлумачення їх семантики, формулювання нових науково-методологічних тенденцій розвитку фахової англійської мови мобільного зв'язку.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертаційна робота Х. Р. Ковальчик виконана на кафедрі іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка відповідно до наукової теми «Структурно-семантичні і функціональні характеристики іноземномовної термінології» (державний реєстраційний номер: 0121U110557). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 77/11 від 27.11.2019 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, підтверджується застосуванням належних методів дослідження, що дозволило Х. Р. Ковальчик зробити теоретичні висновки й утілити їх на практиці, які характеризуються науковою новизною й теоретичною обґрунтованістю. В дисертаційній праці здобувачка обґрунтувала базові семантичні категорії дослідження, застосувала низку як загальних, так і спеціальних методів наукового дослідження, що дало змогу досягти

обґрунтованості, переконливості й достовірності авторських положень і висновків. Предмет дослідження обумовив застосування *компонентного аналізу, аналізу словникових дефініцій, структурного, семантичного, функціонального* методів, що уможливило встановлення структурно-семантичних та функціональних параметрів англійської термінології сфери мобільного зв'язку.

**Вірогідність** положень і висновків дисертаційної праці Х.Р. Ковальчик забезпечується опрацюванням значної джерельної бази (376 позицій, 40 лексикографічних джерел), опрацюванням великого обсягу **ілюстративного матеріалу** – 1620 термінів на позначення мобільного зв'язку, відібраних з тлумачних та енциклопедичних словників, корпусів інтернет ресурсів і фахових текстів сучасної англійської мови мобільного зв'язку. На схвальну оцінку заслуговує вичерпно прописаний поетапний і покроковий алгоритм дослідження термінології «мобільний зв'язок» в сучасній англійській мові (підрозділи 1.3., 1.4.) з метою досягнення окреслених завдань і цілей дослідження.

Безперечно, що методологічний інструментарій, яким послуговується Х.Р. Ковальчик, спирається на ґрунтовне викладення **теоретичних засад** досліджуваної проблеми. До безперечних переваг роботи належить обґрунтована концепція проведеного дослідження і ретельний аналіз предметного поля, зокрема механізмів смислотворення термінів мобільного зв'язку в сучасній англійській мові, інтегральної двокомпонентної площини існування терміна мобільного зв'язку: сталого інваріантного семантичного компонента парадигматичного плану системи мови та експлікації диференційних ознак синтагматичного плану мовлення.

Глибоке опрацювання праць із семантики, функціональної лінгвістики, сучасного термінознавства, фразеології й теорії дискурсу, що свідчить на користь філологічної ерудиції дисертантки, дало змогу обґрунтувати межі поняттєво-термінологічної системи «мобільний зв'язок»; здійснити аналіз морфологічних та семантичних способів творення термінів мобільного зв'язку та схарактеризувати механізми їх творення; з'ясувати шляхи проникнення запозичених термінів мобільного зв'язку до складу англійської фахової мови, а також стилістичних засобів метафори і метонімії як джерел збагачення термінологічного фонду досліджуваної фахової мови; встановити специфіку формування неологічних семантичних утворень та окремих неолексем фахової субмови.

Щодо **практичної значущості** наукових здобутків авторки, відзначимо можливість використання результатів дослідження для розробки і викладання курсів з лексичної семантики англійської мови, стилістики, дискурсивного аналізу, теорії міжкультурної комунікації і загального мовознавства.

Робота має типову **структуру**, яка правильна і цілком логічна, така, що повністю відповідає ґрунтовному викладу сформульованої у ній проблеми. Вступ містить усі нормативно визначені компоненти; у першому розділі викладено теоретичні засади і методологічне підґрунтя дослідження; другий і третій розділи присвячено науково-практичному аналізу; у загальних висновках підбито підсумки проведеного дослідження. Цілком правильним і логічним вважаємо те, що кожен розділ дисертантка розпочинає з окреслення конкретних завдань, аргументації їхньої наукової та практичної значущості і новизни.

**Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.** Основні результати дослідження відбито у 21 публікації, серед яких – вісім одноосібних наукових статей, які надруковані у фахових виданнях України, дві статті, опубліковані в іноземних періодичних виданнях, а також 11 тез доповідей на наукових конференціях, які повною мірою відображають результати проведеного дослідження.

Оформлення дисертації повністю відповідає чинним вимогам, які ставляться до наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії.

Всі зазначені позитивні моменти дають підстави для високої оцінки теоретичного рівня і практичної цінності дисертації, а також кваліфікувати наукову працю Христини Романівни Ковальчик як оригінальне самостійне дослідження актуальної проблематики сучасного термінознавства і дискурсології.

**Дискусійні положення та зауваження до дисертації.** Поряд із загальною високою оцінкою усіх концептуальних положень дисертації, вважаю за необхідне зупинитись на окремих міркуваннях і запитаннях, що потребують додаткового висвітлення або пояснення під час захисту та врахування дослідницею в її подальших наукових розвідках.

1. Незважаючи на численні запозичення термінів в англійську фахову мову мобільного зв'язку з різних галузей, а також поповнення словникового складу англійської мови запозиченнями з інших мов, у дисертації Христини Ковальчик чільне місце відведене запозиченням з французької мови, проте не зовсім чітко проартикульовано частку запозичень з інших мов у дослідженій

терміносистемі, попри те, що останні були внесені до списку проаналізованих одиниць, наприклад *avatar*, *virus*, *mouse potato* тощо.

На додаткову увагу заслуговує такий різновид запозичень, як лексичні кальки, до того ж дисертантка свідомо того, що калькування та іншомовні запозичення є продуктивними способами номінації термінів галузі мобільного зв'язку. Припускаємо, що в англійській терміносистемі функціонують терміни, які скопійовані засобами англійської мови з іншої мови, коли кожна змістова частина оригіналу буквально перекладається і займає у перекладі теж місце, що й в оригіналі.

2. Рецензована робота насамперед має на меті встановити специфіку англійськомовної терміносистеми мобільного зв'язку у частині парадигматичних і синтагматичних відношень у межах цієї системи. Проте ознайомлення з розмаїтим і містким ілюстративним матеріалом роботи без наскрізного підкріплення кількісними підрахунками вкотре переконує, що аргументативна база результатів дослідження, окрім якісного аналізу вимагає кількісний. Потребують кількісної репрезентації частиномовні й словотвірні характеристики термінів, встановлення частки власномовних термінів і частки запозичень у динамічній терміносистемі англійської мови «мобільний зв'язок». Прикро, що процедуру кількісних підрахунків із залученням секторної діаграми дисертантка застосувала лише для визначення відсоткових співвідношень у частині способів термінотворення субмови мобільного зв'язку, а саме словоскладання, суфіксації, аббревіації та конверсії.

3. Цілком слушно дисертантка наголошує на тому, що дослідження фразеологічних одиниць у спеціальній мові мобільного зв'язку допомагає зрозуміти специфіку функціонування фахової мови та комунікації спеціалістів. Проте надibuємо на подекуди довільне поводження з термінологією, яка стосується аналізу лінгвопрагматичних параметрів терміносистеми «мобільний зв'язок», а саме фразеологізмів фахової мови мобільного зв'язку. У третьому розділі (зокрема підрозділі 3.1.) дисертантка ставить за мету дослідити структури внутрішньої організації когнітивно-фразеологічних конститuentів, виявити їхній узагальнений інваріантний компонент і диференційні смисли, а також визначити семантичний зв'язок іншими фразеологічними одиницями (с. 99). Проте у тому ж таки розділі на с. 102 йдеться про те, що фразеологічні звороти вважаються фразеологічними конститuentами, які мають буквально значення своїх компонентів з численними смисловими прирощеннями і водночас фразеологічний конститuent постулюється як продуктивний

семантико-стилістичний прийом, який експлікується у терміносистемі «мобільний зв'язок» (с. 109). Як наслідок, співвідношення таких термінопонять як фразеологічна одиниця і фразеологічний конститuent у межах обраної у дослідженні терміносистеми потребує пояснення.

4. У різних частинах дисертації її Х. Ковальчик вдається до поняття *семантичного інваріанта*, який уможлиблює транспозицію спеціального значення до субмови мобільного зв'язку, водночас авторка залучає механізм транспозиції для пояснення функціонування термінів на рівні *наносмислів* у різних фахових підмовах (с. 89). Окрім інших характеристик транспозиції дисертантка фокусує увагу на лінгвокогнітивному потенціалі стилістичних фігур, які є джерелом поповнення термінологічного корпусу субмови мобільного зв'язку, і разом з тим на доцільності реалізації когнітивного механізму транспозиції, який формує нові смисли, поєднуючи узагальнені та диференційні ознаки у структурі термінології мобільного зв'язку (с. 142). На мою думку, для демонстрації процесу творення метафоричних смислів англійських термінів на позначення мобільного зв'язку варто було б залучити методику реконструкції концептуальних метафор за Дж. Лакоффом і М. Тернером.

5. Не завжди можу погодитися із логікою шановної дисертантки щодо уналежнення до фахової мови мобільних технологій фразеологічних сполук, в структурі яких є загальноживані слова, наприклад, ті, які пов'язані зі звуками (*to face the music; actions speak louder than words*), фразеологічні одиниці, в основі яких вживаються міфологічні, біблійні або історичні події і персоналії (*as mad as a hatter; yes-man*), фразеологізми, в основі яких слова пов'язані з кольором (*to get the blues, a red herring across the track*) та інші. Виникає запитання: чи набувають вони додаткового ситуативного смислу і нового смислового наповнення за допомогою вторинної лексичної номінації у фаховій мові мобільних технологій?

Наведені міркування мають дискусійну природу і жодним чином не впливають на загальне позитивне враження від дисертації, а радше відображають сьогоденні проблеми досліджень у царині англійського термінознавства.

**Відсутність порушення академічної доброчесності.** Дисертація Х. Р. Ковальчик є самостійною науковою працею авторки. Усі висновки, зокрема й ті, що характеризують наукову новизну дисертаційного дослідження,

одержані авторкою особисто. У дисертації не використовувалися ідеї та розробки, що належать співавторам.

**Висновок.** На підставі докладного ознайомлення з дисертацією та публікаціями вважаю, що кваліфікаційна наукова праця *“Структурно-семантичні та функціональні параметри англійської термінології сфери мобільного зв’язку”* є актуальною і завершеною працею, узагальнення й висновки якої переконливо засвідчують глибину аналізу, аргументованість і достовірність отриманих результатів.

Дисертація виконана з використанням відповідних методів дослідження, має теоретичне й практичне значення, відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р.), а її авторка – Христина Романівна Ковальчик – заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

**Офіційний опонент**

доктор філологічних наук, професор,  
завідувач кафедри англійської філології  
Прикарпатського національного  
університету імені Василя Стефаника

Яків БИСТРОВ